

Poezja nowoczesna dziś. Co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego? Dialog z tradycją

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Ewa Lipska, *Moi tłumacze*, [w:] *Gdzie Indziej*, 2005.
- Źródło: Adam Zagajewski, *Wykłady poetów o poezji*, [w:] *Poeta rozmawia z filozofem*.

Poezja nowoczesna dziś. Co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego? Dialog z tradycją

Rzeźba *Eros Bendato* Igora Mitoraja w Krakowie na Rynku Głównym
Źródło: Nunovilas, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

W poezji nowoczesnej istotne są samoświadomość i autorefleksja poetów. Funkcja poetów w społeczeństwie i w kulturze im samym nie wydaje się już tak oczywista, jak kiedyś, dlatego starają się oni uzasadnić ją przed sobą i czytelnikami. Wyrazem tego są liczne programy poetyckie, deklaracje, manifesty, a nawet programowy brak programów (jak u skamandrytów). Równocześnie nowoczesne dzieła poetyckie stają się przedmiotem licznych interpretacji i komentarzy. Niejednoznaczność wynika z odejścia nowoczesnych poetów od klasycznych, tradycyjnych zasad i rygorów w poezji. Najczęściej nie są to wiersze równe, rytmiczne, rymowane, lecz pełne zawłości, nieregularnych wersów, niedopowiedzeń czy gier słownych.

Napięcie między tekstem literackim a wypowiedziami interpretacyjnymi czy krytycznymi stawało się w XX w. coraz wyraźniejsze. Wiersze zaczęły prowokać do refleksji zarówno zwykłych czytelników, jak i badaczy literatury oraz samych poetów. Czytelnicy poszukują dziś w poezji odzwierciedlenia własnych problemów, czasami identyfikują się z postawami i poglądami autorów, innym zaś razem podejmują z nimi polemikę. Poeci prowadzą ze sobą dialogi literackie, filozoficzne, światopoglądowe. Ich poetycka konwersacja toczy się w przestrzeni geograficznej – jako konsekwencja przekładów z jednego języka na inny, oraz czasowej – gdy kolejne pokolenia objaśniają dorobek twórców sobie współczesnych i wcześniejszych. Zarówno w pierwszych dziesięcioleciach XX w., jak i wiek później poeta i czytelnik prowadzą żywy dialog.

Twoje cele

- Omówisz najważniejsze tezy *Wykładów poetów o poezji* Adama Zagajewskiego.
- Opisziesz cechy poetyki twórców dwudziestolecia międzywojennego.
- Scharakteryzujesz postaci z wiersza Ewy Lipskiej *Moi tłumacze*.

Przeczytaj

Adam Zagajewski to twórca, który praktykuje głównie poezję. Co ważne, jest również wnikliwym obserwatorem i czytelnikiem dzieł innych rzemieślników pióra, dzięki czemu dzieli się swoimi spostrzeżeniami na temat poetów i poezji. *Poeta rozmawia z filozofem* to zbiór takich refleksji.

((Adam Zagajewski

Wykłady poetów o poezji

Poeci na ogół nie umieją wygłaszać wykładów. Wiersze dyktuje im natchnienie, ale niestety muzy wykładów nie ma; przecież nie jest nią ukryta pod maską **Talia** i nie Melpomena, specjalistka od tragedii, nie surowa **Urania**, zaprzyjaźniona z Jarosławem Iwaszkiewiczem, nie zamyślona **Polihymnia**, nie **Klio** nawet, nie inne muzy – i na pewno nie **Mnemosyne**, która opiekuje się całą tą niesforną dziewiątką dziewczyc. Może dlatego właśnie wykłady – i **eseje** – poetów rozpadają się najczęściej na małe fragmenty, jak źle roztarta masa tortowa – tak jakby od czasu do czasu muza jednak podszeptowała jakiś pomysł, jakieś rozwiązanie, ale zawsze za mało na to, żeby uformować wypowiedź w **koherentną**, przekonującą całość. Także i dlatego, że ktoś, kto pisze wiersze, w wykładzie będzie się starał powiedzieć jak najmniej – to lęk chciwca, który może się obawiać, że obdarzając słuchaczy wykładu udanym sformułowaniem, odbiera je czytelnikom własnych wierszy... Tak może powstaje szczególna teologia negatywna poetyckich wykładów – wszystko dla poezji, niewiele dla wykładu! Wykłady o poezji wygłaszane przez poetów są na ogół rozproszone – w listach, dziennikach, esejach, komentarzach, recenzjach, przygodnych uwagach, wywiadach. I to rozproszenie nie bierze się wcale z przyczyn czysto zewnętrznych, z braku okazji – czy ambicji – do ogłoszenia spójnej doktryny, z powodów związanych z praktyką wydawniczą czy może z braku czasu. Nie, urywkowość tych uwag i spostrzeżeń ma, jak mi się wydaje, głębszy charakter. Poeci są praktykami, nie teoretykami; zazdrozczą może uczonym

ich syntetycznych umiejętności (czy naprawdę?), sami ich jednak nie posiadają – w rozproszeniu dostrzegają wskutek tego nawet pewną zaletę. Uważają, że rozproszenie pozwala na partyzancki niejako dostęp do prawdy; zakładają, iż uniwersyteccy filozofowie postępują jak regularne wojska, idące zwartą kolumną, potężne, lecz mało elastyczne w sposobach działania, poeci zaś, gdy przyjdzie im wypowiadać się w sposób refleksyjny, przypominają raczej oddział partyzantów przerzucający się z jednej doliny w drugą, rozwiązujący się na zimę i zawiązujący od nowa wiosną, gdy śpiewają ptaki. Wojna partyzancka ma tu nawet przewagę nad regularną: przeciwnik jest bowiem bardzo groźny, mamy do czynienia z zagadką poezji. A z historii wojen wiadomo, iż system partyzancki jest skuteczny właśnie wtedy, gdy ma się przeciwko sobie górującego nad nami adwersarza. Być może wiąże się to z pewną generalną cechą poezji: poeci, w odróżnieniu od filozofów, nie dążą do ustanowienia jednej centralnej metafory, z którą identyfikowałyby się ich wizję, [...], jednego, centralnego obrazu, tylko szukają głębokiej prawdy o świecie, o człowieku, w inny sposób, w strumieniu zmiennych metafor, w strumieniu wierszy, w rzece obrazów – przy czym jednym z motorów tego jest silne poczucie, że obrazy i metafory, choćby najbardziej udane, są zawsze niewystarczające, że koniecznie trzeba iść – czy płynąć – dalej, bo jeszcze się nie znalazło odpowiedzi, a może nawet nie chce się jej zbyt wcześnie znaleźć.

Źródło: Adam Zagajewski, *Wykłady poetów o poezji*, [w:] *Poeta rozmawia z filozofem*.

Z rozważań Adama Zagajewskiego tworzonych wyszukany stylem na pierwszy plan wysuwają się erudycja, trafne spostrzeżenia oraz mnóstwo emocji. Poeta stara się ująć te emocje w pewne ramy, nadać im obiektywność, nie rezygnuje jednak z osobistego podejścia do literatury, która go zachwyca, powoduje zamyślenie i wywołuje twórczą refleksję.

((Adam Zagajewski

Wykłady poetów o poezji

Otóż ktoś, kto pisze wiersze, będzie zazwyczaj doskonale umiał usłyszeć i rozpoznać głosy innych poetów, dawnych i nowych, nie

będzie jednak nigdy wiedział, czym jest jego własny głos, jako że głos jest dla innych, nie dla nas. Tak samo zresztą dzieje się z naszym fizycznym głosem – zawsze nas on nieprzyjemnie, obco zaskakuje, gdy słyszymy go z taśmy, z płyty, w audycji radiowej. Jak wiadomo, nasz głos fizyczny słyszymy wewnątrz czaszki, zupełnie inaczej niż się on manifestuje dla innych, naszych rozmówców. Wewnątrz naszej czaszki głos jest stłumiony – nie słyszymy różnych jego składników. Tak rozmawiamy z sobą, gorszym głosem. [...] Głos poetycki poeta słyszy też jakby wewnątrz czaszki, też trochę stłumiony, niewyraźny, pozbawiony istotnych modulacji. Poeta ogląda się w wielu zwierciadłach, w lustrze krytyki, w krzywych niekiedy powierzchniach recenzji, i nigdy nie będzie naprawdę wiedział, jaka jest twarz jego poezji. I to właśnie ten nieco ułomny poeta – ułomny, bo nieznający siebie, niepoinformowany o tym, co w nim najważniejsze – próbuje interpretować cudze wiersze. Będzie więc porównywał, to co zna, co poznać może – cudze głosy poetyckie – z głosem własnym, o którym wie tak mało, prawie nic... Zakładam bowiem, że w akcie interpretacji, dokonany przez poetę, dochodzi do pewnego zestawienia, porównania dwu głosów, jednego danego nam na kartach książki czy podczas wieczoru autorskiego, cudzego więc, z głosem własnym, nieznanym.

Źródło: Adam Zagajewski, *Wykłady poetów o poezji*, [w:] *Poeta rozmawia z filozofem*.

Adam Zagajewski

Źródło: Udoweier, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 4.0.

Wykład Zagajewskiego porusza wątek nie samej poezji nowoczesnej, ale jej związków z życiem społecznym, polityką oraz zaangażowaniem w sferze publicznej.

Słownik

esej

(fr. *essai* – doświadczenie, próba) – gatunek paraliteracki, łączący formy narracyjne, liryczne, z retorycznymi i naukowymi, a także z refleksją i rozważaniem problemów

koherencja

(łac. *cohaereo* – łączyć się, przyłgnąć) – spójność na poziomie sensu, czyli to, czy wypowiedź skupia się wokół jednego tematu

Prezentacja TED

Polecenie 1

Wyjaśnij, w jakim celu współcześni twórcy sięgają do dzieł poetów i poetek dawnych epok.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D11BKGTUt>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Poezja nowoczesna – co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego.

Polecenie 2

Omów specyfikę tych grup poetyckich, do których nawiązują i powracają współcześni młodzi poeci.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Opisz, jak rozumiesz tezę z początku eseju Adama Zagajewskiego, wedle której poeci nie umieją wygłaszać wykładów?

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij metaforę „wojny partyzanckiej” i „regularnej wojny” w odniesieniu do sposobu interpretowania rzeczywistości.

wojna partyzancka

regularna wojna

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj esej i wyjaśnij, dlaczego Zagajewski sądzi, że poetów nie warto pytać o ich własną poezję. Przywołaj z tekstu argumenty autora.

Ćwiczenie 4

Omów sposób odczytywania przez poetów wierszy innych twórców. Co różni ich lekturę od twojej?

Wiersz do ćwiczeń 5–7

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D18GCTYp0>

Film nawiązujący do treści materiału z utworem Ewy Lipskiej *Moi tłumacze*.

« Ewa Lipska

Moi tłumacze

Moi tłumacze. Oni. Mój ciąg dalszy.

Moja – Ich

sterta czasu na stole.

Konfitury słowników.

Poranek w *cyrylicy*

w zamszowej germańskiej mgle.

Romańska antylopa

na skraju mojego wiersza.

Moje – Ich

podróże.

Jeszcze ścieżka *à rebours*

bez żadnego powodu.

Transplantacja słów

moich chirurgów. Ich.

Nie do przełożenia
na ten krótki poemat.

A ja
kocham się w tylu językach naraz.
Literka za literką wchłaniam wilgoć w [Nässjö](#)
spotykając w lesie moje nieślubne wiersze.

Moje – Ich
głosy. Wahania z za książek.
Przepowiednie z przepaści stron.
Startujące sylaby z [Heathrow](#).

Coś po mnie odziedziczą?
Mój lęk? Mój apetyt
na wszystko co przemija?
Na dekolt łąki? Fioletowe pola ametystów?

Kiedy wokół
moja – Ich
nieszczelna rzeczywistość. Raj dla hakerów
plotkarzy i polityków.

Źródło: Ewa Lipska, *Moi tłumacze*, [w:] *Gdzie Indziej*, 2005.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, kim są tytułowi „tłumacze”. Podaj kilka propozycji interpretacyjnych i je uzasadnij. Posłuż się cytataми z wiersza.

o tłumacze

-
-
-
-
-

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, jaki stosunek poetki do języka można odczytać z wiersza Ewy Lipskiej.

Ćwiczenie 7

Sformułuj główną ideę dostrzeżoną przez siebie w utworze *Moi tłumacze*.

Ćwiczenie 8

Poezja nowoczesna dziś. Co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego? Sformułuj wypowiedź argumentacyjną. W pracy odwołaj się do tekstu Adama Zagajewskiego, sensu wiersza *Moi tłumacze* oraz prezentacji Jakuba Skurtysa. Praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Poezja nowoczesna dziś. Co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego?

Dialog z tradycją

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
2. Rozumienie historii literatury i dziejów kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

3) rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia), popularnonaukowych i naukowych (rozprawa); wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte; rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- redaguje notatkę syntetyzującą na temat życia i twórczości Adama Zagajewskiego;
- wyjaśnia, w jakim celu współcześni twórcy sięgają do dzieł poetów i poetek dawnych epok;
- omawia specyfikę grup poetyckich, do których nawiązują i powracają współcześni młodzi poeci;
- interpretuje wiersz Ewy Lipskiej *Moi tłumacze*;
- formułuje wypowiedź argumentacyjną na temat: Poezja nowoczesna dziś. Co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego?

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;

- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z tekstem o Adamie Zagajewskim <https://culture.pl/pl/tworca/adam-zagajewski>
Istotne jest, aby uczniowie znali kontekst – dlaczego Adam Zagajewski, choć sam jest poetą, wypowiada się o poezji innych twórców i w jaki sposób to czyni. Na tej podstawie przygotowują notatkę syntetyzującą wiedzę.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla temat lekcji i udostępnia uczniom e-materiał. Uczniowie zapoznają się z „Wprowadzeniem” i sekcją „Przeczytaj”.
2. Chętny uczeń odczytuje swoją notatkę na temat Adama Zagajewskiego. Wyjaśnia tym samym powiązanie twórcy z tematem zajęć.
3. Nauczyciel omawia cele lekcji i ustala z uczniami kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z prezentacją multimedialną i wykonują polecenie 1: Wyjaśnij, w jakim celu współcześni twórcy sięgają do dzieł poetów i poetek dawnych epok. Nauczyciel prosi jednego z uczniów o odczytanie odpowiedzi i zachęca innych do jej skomentowania.
2. Uczniowie dobierają się w pary i wykonują polecenie 2: Omów specyfikę tych grup poetyckich, do których nawiązują i powracają współcześni młodzi poeci. Chętna osoba z dwójki przedstawia odpowiedź.
3. Nauczyciel prosi uczniów o samodzielne (ciche) odczytanie wiersza Ewy Lipskiej *Moi tłumacze*. Uczniowie po odczytaniu przystępują do wykonywania ćwiczeń 5-7.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie, w ramach podsumowania, wykonują indywidualnie ćwiczenia 1-4 z sekcji „Sprawdź się”. Wybrana przez nauczyciela osoba przedstawia odpowiedzi.
2. Nauczyciel prosi chętnych uczniów o przedstawienie argumentów w dyskusji na temat tego, co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego w poezji współczesnej. Uczniowie wymieniają się argumentami. Skorzystają z nich podczas redagowania w domu wypracowania.

Praca domowa:

1. Poezja nowoczesna dziś. Co nam zostało z dwudziestolecia międzywojennego? Sformułuj wypowiedź argumentacyjną. W pracy odwołaj się do tekstu Adama Zagajewskiego, sensu wiersza *Moi tłumacze* oraz prezentacji Jakuba Skurtysa. Praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów. Ćwiczenie 8 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Tadeusz Nyczek, „Po co jest sztuka? Część 1. Rozmowy z pisarzami”, wydawnictwo MOCAR Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie, Kraków 2012.
- <https://culture.pl/pl/tworca/adam-zagajewski>

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialną „Prezentacja TED” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.